

Vejledning til materialet til de ældste i børnehaven

Materialet består af fire dele, der alle kan hentes
på materialeplatformen,

www.materialeplatformen.emu.dk

- Vejledning til materialet
- Historien “Fluefrieriet”
- Fagdelen “Habitater”
- 4 plakater: “Eddie og hunedderkoppen”, “Find dyrene på din legeplads”, “Bestemmelsesnøgle”, “Tegn din legeplads” og et dertil hørende udklipsark med de forskellige smådyr.

Tekst: Trine Kjær Krogh, Judith Annette Sølvkjær

Illustration og opsætning: Jonas Prip Studio

Indhold

Introduktion til materialet til de ældste i børnehaven3

Literacyaktiviteter4

Tidlig literacy4

Tale4

Lytte.....4

Vise.....4

Læse og tidlig literacy4

1.læsning5

2. læsning.....6

3. læsning.....6

Inddrag andre elementer6

Ordforråd6

Dramatisering af historien.....7

Bogstaver og lyd8

Tematisk sprogarbejde9

Ordforråd:9

Narrativer9

Grammatik10

Kommunikative færdigheder10

Lydelig opmærksomhed.....10

Bogstaver og tal10

Ord på skrift.....11

Skriftsproglige begreber11

Sjove lege for 5-6 årige.....13

Find dyrene.....13

Artsbestem dyrene13

De små dyrepassere13

Hold et dyr uden at kvase det13

Kimsleg14

Habitater på legepladsen14

Edderoppeleg.....14

Lav gaver til rovedderkoppen14

Lav din egen edderkop.....14

Sum som en flue 14

Litteratur15

Introduktion til materialet til de ældste i børnehaven

Materialet til de fem-årige er skabt i sammenhæng med materialet til vuggestuen og til de yngste i børnehaven. Hensigten er, at børnene går fra det nære og gradvist får udvidet deres forståelse af insekter og småkrybsverdenen. Materialet tager afsæt i insekter og kryb, som man kan finde på legepladsen, uanset om institutionen ligger midt i byen eller ude på landet. I vuggestuen handler det om at lære de forskellige dyr at kende. I børnehavealderen skal børnene have en mere kompleks forståelse af omverdenen. Både prosateksten, "Fluefrieriet", og fagteksten, "Habitater", indeholder en stadig højere kompleksitet. For at udvikle et alderssvarende sprog, har børnene behov for at få masser af input med dekontekstualiseret sprog og sjældne ord, som kan udvide deres evne til at udtrykke sig og til at tænke over verden.

Plakaten skal styrke de voksnes muligheder for at tale mere om dyrene på børnenes initiativ. Den skal hænges i børnehøjde, så børnene i løbet af dagen selv kan gå hen og kigge på plakaten og snakke om de forskellige slags habitater, man finder udenfor. Man kan tale om, hvad der karakteriserer dem og hvorfor de passer til de forskellige grupper af insekter. Det er tanken, at børn og voksne kan udforske børnehavens legeplads som en biotop. Det vil sige, at børnene kan udstyres med forstørrelsesglas og I kan gå ud og undersøge, hvilke kryb og insekter, som gemmer sig under sten og grene og på træerne og i legehuset. Børnene må meget gerne være i fuld vigør, når I undersøger og leger de forskellige dyr.

Literacyaktiviteter

Tidlig literacy

"Literacy" er efterhånden ved at være et velkendt begreb i danske dagtilbud. Det dækker over børns tidlige interageren med skriftsproget og kan både foregå som læseaktiviteter med børnene men også som andre aktiviteter, som inddrager skriftsproget på forskellig vis, eller at man gennemfører lege eller andre aktiviteter, som letter barnets vej til at forstå en historie.

Hensigten med at læse med børn er først og fremmest at give dem en positiv og sjov oplevelse, hvor de får lejlighed til at fordybe sig i noget, som interesserer dem. En bonuseffekt er, at børnenes ordforråd vokser og deres viden om og forståelse af omverdenen vokser tilsvarende.

Tale

I en stærk literacykontekst kobles stuens faste aktiviteter og løbende samtaler over dagen, samt indretning og udsmykning i relation til aktuelle temaer, f.eks temaet om smådyr på legepladsen. Børnenes sprog og viden vil vokse markant, hvis de får lejlighed til at tale om temaet og de læste bøger hele dagen. Til dette formål er der lavet plakater, som du kan hente på www.materialeplatformen.emu.dk. Disse plakater er tegnet sammen med bøgerne, og barnet vil kunne genfinde dyr og tegninger, som det har set i bøgerne. Når plakaterne er hængt op, kan børnene selv opsøge dem i løbet af dagen og pege på og tale om dem sammen med en interesseret voksen. For at gøre samtalen så god som mulig set med barnets øjne, er det vigtigt, at barnet bidrager mest muligt. De voksne kan hjælpe med at skabe en sproglig kontekst, hvor børnene er med, ved dels at modellere, hvordan man kan tænke om en historie eller en problemstilling: "*Jeg tænker, at ...*" og dels at stille åbne og

nysgerrige spørgsmål, som kan give barnet anledning til at tænke over historien. "*Kan du fortælle mig...*" eller "*Jeg gad vide, hvorfor...*" "*Er du enig med Hamid?*" "*hvordan...*" eller "*hvorfor mon...*" (Bylander & Krogh, 2017).

Lytte

For at kunne udvide, bygge på og tage udgangspunkt i, hvad barnet siger, må den voksne lytte godt efter, når hun taler med barnet. Det har den bonuseffekt, at barnet herigennem lærer, hvordan man lytter med smil og nik og småord. Når børn og voksne lytter aktivt til hinanden, styrkes relationen. Når børn skal lytte aktivt, bør de voksne være opmærksomme på, at aktiv lytning ikke indebærer passivitet i længere tid. Arbejder man med en gruppe, kan det modvirkes ved at børnene inviteres til at svare kollektivt på spørgsmål, og der kan indlægges sange fagter og rim ind, som kan hjælpe børnene til at være aktive og opmærksomme undervejs.

Vise

Det spiller en væsentlig rolle for børns sprogforståelse, at de får lov til at erfare verden. Naturen erfarer man først og fremmest i naturen og udenfor på legepladsen. Pædagoger kan trække temaet indenfor ved at inddrage ting fra naturen, billeder, film, legetøj og oplevelser. Det kan ske, når man eksempelvis viser børnene, at ikke bare sommerfugle, men også bier og myrer undergår forvandlinger fra larve til insekt, eller når man leger en leg, hvor man kravler igennem et rør som en larve og kommer ud som en skøn sommerfugl.

Læse og tidlig literacy

Højtlesning og dialogisk læsning er en central del af literacy, men langt fra det hele. Læsning og skrevne tekster er noget man kan lege med hele dagen. Derfor er literacy også, at man retter børnenes opmærksomhed mod skilte på vejen, emballager,

reklamer, tekst og billeder på væggen, indkøbslister, navnelister, kalenderen på væggen og alt, hvad man ellers kan komme i tanke om. Børnene skal ikke læse, men de skal have deres opmærksomhed rettet mod ord eller dele af ord, f.eks et bogstav, som indgår i barnets eget navn.

Principielt skal man læse en bog tre gange, når man arbejder dialogisk med bøger. Men mange børn har brug for endnu flere gennemlæsninger, før de er færdige med en historie eller er klar til at genfortælle. Hvis børnene gerne vil læse en bog flere gange, så tilføj nogle flere aspekter hver gang, så du får blandet det kendte med udvidelser af temaet. Det har yderligere den fordel, at når børnene kender historiens handling rigtig godt, kan du rette deres opmærksomhed mod bogstaver og lyd, som er væsentlige områder at kende, men som kan være vanskelige at koble direkte sammen med en bogs handlingsforløb.

1.læsning

Først læsning handler om, at børnene skal have et overblik over historiens handling. Det kan man gøre ved at give et hurtigt resumé. *Hovedpersonen i denne bog er en rovedderkop og hedder Eddie. Han føler sig ensom og forlader sit habitat, fordi han vil søge sig en mage. Når rovedderkopper skal parre sig, giver hannen hunnen en gave i form af et byttedyr, fordi han håber, at hunnen i så fald vil nøjes med at spise byttedyret, for ellers kan hannen risikere, at det er ham, som bliver spist. Eddie tilbyder en masse forskellige dyr en død flue, men det bliver de ikke begejstret for. Til sidst finder Eddie en smuk hunedderkop, og så må vi se, hvad der sker.*

Børnene skal kende til skriftsprogskoncepter. Derfor er det betydningsfuldt for dem, at vide, at en bog har en eller flere forfattere og illustratorer. Fortæl børnene, at det er Judith Sølvkjær og Trine Kjær Krogh, som er forfattere. Måske kender de allerede noget, som Judith og Trine har skrevet, hvis de har

læst Flugten fra sneglefarmen, Hej Flue eller Ensiana i myretuen. Judith og Trine har også skrevet fagbøger. Måske kender børnene Hvad ved du om snegle, Habitater eller Dyrene på legepladsens forvandling. Hvis børnene kender til nogle af de historier som Judith og Trine har skrevet, så ved de også, at Judith og Trine er glade for at skrive historier om dyr til børn. Judith og Trine kan både lide at skrive historier, men de kan også lide at skrive faglitteratur, så børn kan vide en hel masse fakta om de dyr, de skriver historier om. Dermed har børnene på forhånd en forventning til de bøger, som skal gennemgås.

Jonas Prip Thorsen er illustratør. Han har illustreret alle de bøger, som er nævnt ovenfor. Jonas kan tegne alting. Når man illustrerer en bog, får man en historie tilsendt, og så tegner man det, som man ser for sig. Nogle kan både finde ud af at skrive gode historier og tegne dem. F.eks Svend Nordqvist, som har skrevet de gode bøger om Peddersen og Findus. Mon børnene i din gruppe både kan tegne og skrive en historie? Det kan du finde ud af ved at klippe noget papir sammen og opfordre dem til at lave deres helt egen historie. Man behøver ikke at skrive på en computer. Man kan skrive en historie med sine helt egen skribleskrift.

Forsiden og bagsiden giver et hint om, hvad bogen handler om. Det gør titlen også. Når historien hedder "Fluefrieriet", så ved børnene måske at det har noget med en flue at gøre. Men hvad er mon et frieri?

Ved at lære børnene at en historie har en hovedperson, som er en gennemgående figur i en historie, giver man børnene et redskab til at holde fast i den røde tråd i historien. Ved at tale om, hvor historien foregår, giver man børnene en forforståelse af historiens ramme.

Når man hører en historie, skulle man gerne have en indre film oppe i hovedet som viser, hvad historien handler om. Derfor er det hjælpsomt for børnene, hvis historien bliver læst i sin fulde

længe. Dermed får børnene et overblik alle elementerne i den narrative fortælling. Start- midt – slut og plottet, som udgør toppen af historiens spændingskurve (Weitzman & Greenberg, 2014, 2016). Du må meget gerne vælge nogle ord ud på forhånd, som du vil bruge energi på at lære børnene at forstå og forklare elementer i historien, som ikke er forklaret, så du synliggør en rød tråd for børnene. Gør det gerne i kommentarform: *Jeg tror, at spyfluen bliver forskrækket over, at Eddie vil give ham en flue. Måske tror den, at Eddie vil spise ham og ikke være hans mage.* Herved tænker du højt og giver børnene en skabelon for, hvordan man kan tænke over en historie.

Det er vigtigt at rette børnenes opmærksomhed mod historien og ikke mod detaljer, som er ligegyldige for plottet. I vores historie, er det afgørende at Eddie gerne vil have en mage, men ikke er særlig optaget af, hvordan de andre dyr opfatter fluegaven. En glimrende gave til en rovedderkop, en helt igennem upassende gave til en spyflue eller til en mariehøne. Det er også en vigtig pointe, at børnene forstår, at Eddie risikerer at blive spist af den smukke hunedderkop, og at han derfor var nødt til at flygte, ellers ville han måske være blevet spist, da han afleverede sin flue til sidst – og at han helt sikkert blev far til en masse små edderkopper.

2. læsning

I anden læsning fortsætter man med at tale om de ord, som man allerede har talt om i første læsning. Man kan nu stille små spørgsmål til børnene: *Gad vide om et stankelben spiser fluer?*

I fagdelen er der for hver side stillet nogle spørgsmål til det pågældende dyr, som kan bruges til inspiration til samtale med børnene.

3. læsning

Under tredje gennemlæsning skal du så vidt muligt lade børnene genfortælle ved hjælp af billederne i bogen og gerne genstande eller figurer, som de kan bruge til at forklare historien med. Det er langt fra sikkert, at børnene vil være i stand til at genfortælle historien. Nogle børn skal snakke bogen igennem flere gange, før de er klar til det, og nogle børn skal støttes meget ved at man hjælper dem med at bruge billeder og rekvisitter.

Inddrag andre elementer

Brug gerne plakaterne og skab en sammenhæng til fagbogen. Bøger om fakta har ikke på samme måde som prosabøger et narrativt forløb. Derfor er det helt ok at bryde fagbogen op og læse den i mindre dele. Fagbogen omhandler de forskellige arters levesteder, også kaldet deres habitater. Dyrene kan leve på jorden, under jorden eller over jorden. I fagbogen kan børnene lære noget mere om edderkopper, som kan hjælpe dem til at forstå flere lag af historien.

Ordforråd

Højt-læsning er en disciplin, der styrker børns ordforråd både impressivt og ekspressivt, foruden at børnene også lærer at forstå og udtrykke sig i narrativer. En måde at styrke ordtilegnelsen på, er på forhånd at udvælge sig en række ord, som man godt kunne tænke sig at fremhæve for sin børnegruppe.

Man kan på forhånd udvælge sig maksimalt fem målord, som man gerne vil have, at børnene skal lære undervejs i læseprocessen. Fem ord er ifølge Wietzman og Greenberg (2016) et kognitivt maksimum for, hvad en børnehjerne kan rumme. Når man vælger målord, er det et mål, at børnene skal lære nye ord. Derfor skal man ikke vælge kendte ord, men i stedet vælge ord, som børnene har forudsætninger for at for at bruge, men endnu ikke kender eller anvender. Meredith L.

Rowes (2012) forskning afslører, hvilke slags ord, omsorgsgivere skal præsentere for børn for at fremme en positiv sproglig udvikling hos børn.

- 1,5- 2,5 år: *Mængden* af ord – her gælder det om, at børnene skal høre mange ord hver eneste dag på alle sine sprog, hvis barnet taler flere.
- 2,5-3,5 år: *Diversiteten og kvaliteten* af ord – her gælder det om, at børnene skal begynde at kunne differentiere mellem ordene. I Fluefrieriet skal du lede efter ord, som er lidt mere avancerede end almindelige ord. Det kan være ord som habitat, ænsede eller mage..
- 3,5-4,5 år: *Ord vedrørende dekontekstuellet sprog* (fortællinger, fantasi og lade-som-om sproget). Her skal børnene stimuleres i ord, som understøtter fantasien og fortællinger og som hjælper dem til at tale om ting, som ikke er til stede. Sammen med disse ord finder man ofte også grammatiske former: *Hvis han ikke er snedig, kan han risikere at blive spist*. Her opregnes en betingelse; hvis en forudsætning er på plads, vil det føre til noget andet, som er tænkt.
- 4,5-7 år: Sjældne ord – egentlige fagord. I historien om Eddie Edderkop kan det være ord som *habitat*, og fagbogen myldrer med sjældne ord som føde, giftkroge, hermafrodit og mikroskopisk som åbner døren til en hel ny tankeverden for børnene.

Beck, McKeown og Kuchan (2013) arbejder med inddelingen i dagligdagsord (trin 1), mere sofistikerede ord (trin 2) og mere specialiserede ord eller fagord (trin 3). For børn i børnehaven, skal der være særlig opmærksomhed på trin 2 og trin 3.

Trin 1	Trin 2	Trin 3
Lille	Småt	Mikroskopisk
Edderkop	Spindler	Rovedderkop
Sted	Levested	Habitat

Man kan fremhæve målord ved at bruge dem hele dagen med børnene i forskellige sammenhænge. Har man eksempelvis talt om ordet "*mikroskopisk*" i forbindelse med de bidder, smådyrerne tager, kan man i løbet af dagen fremhæve mange interessante ting som mikroskopiske. F.eks krummerne på gulvet, et sandkorn i sandkassen og prikkerne på en mariehøne. Man kan løbende bruge ordet i forbindelse med hverdagsting, og på denne måde kommer ordet i spil i børnenes almindelige hverdag, og dermed lagres de bedre. Når børnene begynder at anvende et målord helt af sig selv, er det ved at være på plads, og så kan man finde et andet ord, man gerne vil fremhæve.

Dramatisering af historien

Man kan lege, at man skal give noget til nogen, og nå at løbe væk før man bliver fanget, ligesom en rovedderkop. Man kan lege historien, hvor Eddie tilbyder sin lækre flue til en masse dyr.

Du kan støtte børnene ved at uddele roller, men du bør ikke lave replikkerne for dem. Lad dem selv fortolke historien med deres egne ord. Lad børnene få en rekvisit, som symboliserer rollen; vinger, antenner, et tæppe som kokon, så bliver det lettere for alle at være med.

Bogstaver og lyd

Spindler starter med bogstavet S, der lyder som sssss og det gør SSSebastian også.

Hvis man ikke sagde F i flue ville man sige lue.

Talebobler fortæller, hvem der siger noget, mange på hinanden følgende bogstaver, kan indikere, at nogen taler langsomt, meget store bogstaver, at nogen råber, meget små bogstaver, at nogen hvisker. Tal med børnene om, hvad meningen er med det.

Tematisk sprogarbejde

Det tematiske sproghjul er skabt som inspiration til pædagogers temaarbejde med børn. Hensigten er, at man får inddraget så mange forskellige elementer af sproget som overhovedet muligt, samtidig med at man har fokus på et tema. Hvis arbejdet læringsmæssigt skal bære frugt, skal det foregå legende og med afsæt i børnenes interesser. Man skal ikke nødvendigvis bruge femten-tyve minutter på at sidde og rime med børnene, men man må meget gerne tænke ind, hvordan man kan få de forskellige elementer i spil i løbet af et tema.

Tematisk sproghjul

Ordforråd:

Ordforråd dækker både over det receptive ordforråd - de ord børnene hører og forstår - og det produktive ordforråd - de ord børnene anvender i deres tale. Ord tilegnes bedst i en logisk sammenhæng, hvor børnene er interesseret, og hvor konteksten hjælper børnene til at regne ud, hvad ordene betyder. Mere avancerede ord må meget gerne vises og beskrives og forklares og, endnu bedre, erfares. For at få en dybdeforståelse af et ord, skal man erfare at det samme ord kan bruges i forskellige sammenhænge, hvor kernebetydningen er den samme, men hvor ordet alligevel udtrykker noget forskelligt. Hen ad vejen må man også meget gerne kende overbegreber, underbegreber og sidebegreber. Tager vi fat i en edderkop, er overbegrebet en spindler, et underbegreb er en korsedderkop, som en mere præcis artsbetegnelse end blot edderkop og et sideordnet begreb er en skorpion, som også er en spindler.

Habitatet er et sted, hvor man kan få opfyldt alle sine behov. Man kan få mad, man kan finde artsfæller og man kan finde ly og et sted at sove. Tal med børnene om, hvordan et habitat ser ud for børn. Hvad skal der til, for at alle behov er opfyldt? Faktabogen giver rig adgang til at arbejde med et ordforråd, som kan udvide børnenes forståelse af verden. Mange af de smådyr, som er beskrevet, gør stor nytte for mennesker, ved at de spiser smådyr og omdanner affald til elementer, som senere kan nedbrydes til jord. Hvordan mon børnene kan være med til at gøre nytte for jorden i deres habitat? Forståelsen af at dyr, som man måske har været vant til at se på som ulækre, kan være gode nyttedyr, kan udvide børnenes forståelse af verden (Bylander og Krogh 2017).

Narrativer

Narrativer dækker over, at man hører en sammenhængende fortælling med en start, en midte og en slutning. Fluefrierieter bygget op som et klassisk narrativ med et twist, fordi historien har fået en åben slutning. Ingen ved med sikkerhed, om Eddie

bliver spist af den smukke hunedderkop, eller om han når at slippe væk. Børnene kan digte med på forskellige slutninger, og de kan lege historien.

Hvis I leger lege, i tilknytning til at I har læst og talt om dyrene, træner I gennem leg børnenes narrative forståelse og legesproget. Vi forhandler i datid, og vi leger i nutid. *"Så aftalte vi, at ..."*.

Grammatik

Grammatik dækker bredt over de regler, vi benytter, når vi taler. Børns grammatiske færdigheder og ordforråd følges ofte ad, og derfor styrker du indirekte børnenes grammatiske færdigheder, når du styrker deres ordforråd. Børnene skal ikke trænes i formelle grammatiske regler, men gøre sig erfaringer med mange forskellige aspekter af sproget – nutid, datid, før nutid, før datid. Når vi taler om, at Eddie søger efter en mage, er der en, som søger efter noget, nemlig Eddie, og så er der det, Eddie gør, han søger. Bruger man ordet som et navneord, *søgning*, så er processen indeholdt i ordet, det er teknisk set en nominalisering, som gør samtalen langt mere abstrakt. Søgning efter en mage er en del af livet for hanedderkopper. Vi kan tale om det i fremtiden: *"Eddie vil gerne have en mage..."* og inddrage datid – *"Kan I huske, da Eddie søgte en mage"* og før datid *"Da Eddie havde forsøgt sig med mariehønen, prøvede han at komme i kontakt med spyffluen"* eller før nutid, *"nu hvor vi har lavet vores spind, skal vi ud og lege, at vi er spindlere"*. Ental, flertal, flerledede sætninger udvikler børnenes sprog – men hele tiden på den præmis, at indholdet af det talte interesserer børnene og at de gives tid til at svare, og at den voksne er opmærksom på at følge de tråde, som børnene viser interesse for.

Kommunikative færdigheder

Kommunikative færdigheder handler om at være i kontakt, lytte til hinanden og at vente på at få en taletur. Her kan du eksempelvis lade en lille gruppe børn på skift fortælle om

oplevelser med dyr, eller du kan skabe nogle samarbejdssituationer, hvor børnene parvis skal løse en opgave. F.eks at finde nogle edderkoppespind på legepladsen eller at hjælpe hinanden med at tegne en historie.

Du kan eventuelt lade børnene tale sammen om spørgsmål, som du stiller efter modellen:

- Tænk selv
- Tal med makker
- Del med gruppen

Herved lærer børnene at de ved fælles hjælp kan samle en masse viden sammen om eksempelvis edderkopper.

Lydelig opmærksomhed

Lydelig opmærksomhed er opmærksomhed på lyd. Forudsætningen for at være opmærksom på lyd er, at nogen retter ens opmærksomhed på lyde. I kan f.eks lytte efter forskellige smådyrs lyde ude på legepladsen, eller lytte efter hvordan fodtrin lyder, når man går og overveje, hvordan menneskers fodtrin lyder, hvis man er et lille insekt. I kan også vælge at lege lydlotto eller at gemme en optagelse af en bi, og se hvem der først finder iPaden med lyden.

Bogstaver og tal

Bogstaver kan inddrages ved at rette børnenes opmærksomhed på dem under læsning eller under produktion af skrift til eksempelvis små historier eller når børnene skriver deres navne under tegninger.

Tællefærdigheder kan inddrages, når man diskuterer arter. Spindlere har 8 ben, insekter har kun 6. Hvor mange bænkebidere har vi fundet?

Ord på skrift

Ord på skrift kan inddrages ved at I laver tegninger, skilte eller plakater med dyrene, eller henter plakater og arbejder med dem. Børnene må gerne opleve, at der er en direkte sammenhæng mellem et billede og et ord: Edderkop står over et billede af en edderkop, så koblingen bliver indlysende for børnene. Lad meget gerne børnene skribleskrive deres egen historie. Hvis de er interesseret i at få hjælp til at stave ord, må du meget gerne hjælpe dem. I fagdelen om dyrenes habitater er tegningerne integreret med dele af teksten. Peg gerne på de forskellige billeder og lad børnene se at de er koblet til bestemte ord. Måske er nogle ord længere end andre, eller der er flere ord der er fremhævet.

Skriftsproglige begreber

Skriftsproglige begreber i forbindelse med læsning. Når du læser en faktabog, må børnene meget gerne vide, at det er en faktabog, som handler om dyr, men ikke har en hovedperson på samme måde som der er en hovedperson i historier. Man bør koble begreberne til deres funktion, titlen fortæller os, hvad bogen handler om...osv.

I skemaet herunder ses et eksempel på hvordan man kan arbejde med alle temaer i sproghjulet med udgangspunkt i historien om Eddie. Læg mærke til at der i 'ordforråd' er valgt målord fra forskellige ordklasser, ikke kun navneord.

Tema	Edderkopper
Ordforråd	Byttedyr, hjulspind, palper, giftkroge, nyttedyr
Grammatik	Forudsige, at hunnen vil spise hannen Søgning efter en mage
Kommunikative færdigheder	Samarbejde om at registrere, hvor mange edderkopper man kan finde på legepladsen
Lydelig opmærksomhed	Finde rimord i historien, edderkop- top mv.
Narrative færdigheder	Lad os lave en historie om et andet dyr...
Bogstaver	Finde ord, som begynder med børnenes navne i teksten
Ord på skrift	Lave skilte der viser, hvilke habitater der er på legepladsen
Skriftsproglige begreber	Lave en graf over, hvor mange edderkopper børnene kan finde på legepladsen.

Fyld selv ud:

Tema	
Ordforråd	
Grammatik	
Kommunikative færdigheder	
Lydelig opmærksomhed	
Narrative færdigheder	
Bogstaver	
Ord på skrift	
Skriftsproglige begreber	

Sjove lege for 5-6 årige

Find dyrene

Gå på ekspedition på legepladsen bevæbnet med plasticbøtter med huller i låget, spiseskeer og forstørrelsesglas. Find så mange smådyr som muligt og studer dem nøje, før I slipper dem fri igen. Ikke alle dyr egner sig til at blive fanget. Hvepse og bier bør man undgå, så børnene ikke tror, at de kan gøre de voksne kunsten efter.

Mål: At børnene lærer at finde dyrene i deres naturlige omgivelser og at passe på dem.

Artsbestem dyrene

Diskuter med børnene hvilke arter, I har fundet. Antal ben på et lille dyr er med til at bestemme, hvilket slags dyr man har med at gøre. Brug evt. plakaten med bestemmelsesnøglen.

Mål: at udvikle børnenes fornemmelse for diversitet og arter.

De små dyrepassere

Nogle af de små dyr på legepladsen er lette at fange og at passe. Fx snegle, bænkebidere og regnorme. Vær opmærksom på, at det kræver, at man fanger dronningen, for at man kan holde liv i en myregruppe.

Bænkebidere:

Bænkebidere kræver, at man putter jord ca. 5 cm jord i bunden af et akvarium eller en gennemsigtig plasticboks med lufthuller. Ovenpå lægges bark og grene og eventuelt nogle levende planter, f.eks mælkebøtter. Pointen er, at man skaber noget, som er mørkt med gemmesteder og fugt. For at holde på fugten, skal man jævnligt bruge en forstøver til at fugte med, hvilket børnene som regel synes er rigtig sjovt. Så længe der er fugt, gammelt træ og bænkebidere kan skjule sig, er deres behov dækket, da de lever af gamle planterester.

Snegle:

Snegle kræver det samme som bænkebidere. Ca. 5 cm. jord i et terrarium dækket med bark og grene og gerne levende planter. Sneglen skal ligesom bænkebideren have et fugtigt miljø, hvor forstøveren spiller en stor rolle. Sneglen skal fodres med friske planter, grøntsager og frugt. Hvis man har et snegleterrarium kan man tage sneglene med til bords, og fodre sneglene med frugt, så de får det samme som børnene.

Regnorme:

Regnorme skal have mere jord end de andre dyr. Terrariet skal fyldes halvt op med jord, min. 10 cm. Over jorden lægges visne og friske blade. Der skal være sort pap rundt om terrariet, der hvor jorden er, således at jorden er mørk. Engang imellem fjerner man pappen, og så kan man se regnormens gange. Også regnorme skal have vand med forstøver og fodres med visne blade med jævne mellemrum.

Mål: at børnene kan iagttage dyrene og bliver medinddraget i at holde dem i live og holde dem fugtige. Børnene får en fornemmelse for, hvordan forskellige habitater ser ud.

Hold et dyr uden at kvase det

Børnene skal gøre sig erfaringer med at holde et dyr, uden at dyret bliver kvast. Der snakkes om, hvordan det mon er for dyret at blive holdt af et barn.

Snegle og regnorme er ideelle til aldersgruppen, fordi de ikke stikker af.

Mål: at børnene får en fysisk og sanselig oplevelse af dyret, og det bliver konkret for dem hvad forskellige tillægsord, der bruges til at beskrive dyret, betyder. For eksempel bliver det meget konkret hvordan 'slimet' føles, når man holder en snegl.

Kimsleg

Kopier nogle af billederne fra "Fluefrieriet". Læg dem under et tæppe, og lad børnene huske, hvilke situationer fra historien, der ligger under tæppet. Lad dem genfortælle, hvad der sker på billedet. For eksempel: "det er billedet, hvor Eddie møder den smukke hun-edderkop."

Mål: træning af den visuelle hukommelse og at børnene kan genfortælle en historie. Dette træner deres evne til at fortælle narrativer og den grammatik, der typisk er knyttet dertil.

Habitater på legepladsen

Byg sammen med børnene nogle habitater på legepladsen. Hvor kan dyrene finde mad og skjule sig? Byg gerne nogle habitater, der kan blive på legepladsen, så børnene kan interagere med dem af sig selv, også efter I er færdige med den voksenstyrede leg.

Edderkoppen kan for eksempel bo i klatrestativet, hvor nettet er dens edderkoppespind, som den kan fange fluer i. Fluerne bor overalt, men skal tage sig i agt for edderkopperne. Sneglen bor i skyggen, hvor der er friske blade, og myrerne bor ved fliserne... osv osv. Når I har valgt og bygget nogle habitater sammen, kan I lave en leg, hvor en af de voksne råber navnet på et dyr, og så skal børnene løbe hen til det habitat hvor det bor.

Mål: at børnene har en sjov leg, hvor de bruger deres viden om dyrene. Forhåbentlig inspirerer de habitater, I har bygget, også til impulsiv leg efter de voksenstyrede aktiviteter.

Edderoppeleg

Spænd garn imellem en masse træer eller pæle. En voksen sidder i midten og er den store edderkop. Alle børnene er fluer, som skal prøve at kravle igennem uden at blive spist. Hvis de rører ved garnet, kommer edderkoppen farende.

Mål: at børnene lærer, at fluer er edderkoppens byttedyr og at fluen bliver fanget i et net, og at børnene skal røre sig og grine.

Lav gaver til rovedderkoppen

Rovedderkoppen spiser sin mage, hvis ikke den får en stor, fed flue som gave. Børnene skal lave nogle flotte fluegaver til rovedderkoppen, og kan selv vælge hvilket insekt eller smådyr, der er i netop deres gave. I kan evt. bruge gaverne til edderkoppelegen beskrevet herover. Den voksne, der spiller edderkoppen i midten af spindet, kan beslutte om gaven er lækker nok til at hun ikke vil spise børnene, når de bliver fanget. Gaven kan være lavet af modellervoks, være tegnet eller lavet af grene eller piberensere. Som edderkoppespind til at spinde gaven ind i, kan man bruge hvidt garn.

Mål: at børnene tænker over byttedyr og får talt om, hvordan forskellige smådyr egentlig ser ud.

Lav din egen edderkop

Lav en edderkop af en gammel nylonstrømpe med fyld. Vikl 8 piberenser rundt om, og du har en edderkop. Tal eventuelt om, at skorpionen og edderkoppen er i familie. De er begge spindlere. Skorpionen har også 8 ben. Er der andre lighedspunkter?

Mål: at bevidstgøre børnene om artsbestemmelse.

Sum som en flue

Lad børnene prøve at summe som fluen. Hvordan lyder det? Hvordan lyder det hvis den summer stille? Hvordan lyder det hvis den summer arrigt? Hvis den er træt? Hvordan lyder en bi? En myg? Siger edderkopper en lyd?

Mål: at henlede børnenes opmærksomhed på lyde.

Litteratur

Beck, I. L., McKeown, M. G., & Kucan, L. (2013): *Bringing words to life: Robust vocabulary instruction*. 2. udgave. Guilford Press.

Bylander, H.I. & Krogh, T.K. (2017): Stærkt sprogarbejde. Dafolo.

Clay, M. M. (1966). *Emergent reading behaviour*. Unpublished doctoral dissertation. University of Auckland.

Clay, M. M. (1982). *Observing young readers: Selected papers*. Heinemann.

Massaro, D. W. (2015). *Two Different Communication Genres and Implications for Vocabulary Development and Learning to Read*. Department of Psychology, University of California, Santa Cruz (Internet).

Rowe, M. L. (2012): A longitudinal investigation of the role of quantity and quality of child-directed speech in vocabulary development. *Child Dev.* 2012 Sep; 83(5): 1762–1774.

Weitzman, E., & Greenberg, J. (2014). *Sprog i samspil: En praksisnær guide til sproglig og social læring i dagtilbuddets fællesskaber*. Dafolo og Hanen Early Childhood Program.

Weitzman, E., & Greenberg, J. (2016). *Mere end ABC: Tidlig literacy i dagtilbud*. Dafolo.